

VILÁGIDŐK ÉS LEHETŐSÉGEK: ÚJ FEJLEMÉNYEK A MODÁLIS ESEMÉNYSZEMANTIKÁBAN*

ESZES BOLDIZSÁR

1. Bevezetés

A természetes nyelvi modalitástípusokat a formális szemantikában a lehetséges világok felhasználásával értelmezik (Kratzer 1981, 1991), ami lehetővé teszi a lehetőség, illetve a szükségszerűség típusainak megkülönböztetését. A modális kifejezések azonban nemcsak e tekintetben különböznek: eltérő referenciaidőkre vonatkoznak, ami indokoltá teszi az idők és az események reprezentálását a mondatok logikai szerkezetében.

A lehetségesvilág-szemantika továbbfejlesztett változatában (Condoravdi 2001) a mondatok logikai szerkezetében idő- és eseményváltozók is szerepelnek, s az egyes operátorok hatóköri viszonyai alapján értelmezhetővé válnak a modális kifejezések temporális tulajdonságai.

Dolgozatomban egyrészt azt vizsgálom, hogy e modális eseményszemantika keretében hogyan magyarázhatók az időhatározókkal bővített mondatok értelmezési lehetőségei. Amellett fogok érvelni, hogy az igei eseménypredikátumokra és a határozókra vonatkozó modális tartalmat kifejező segédigéket (vagy toldalékokat) tartalmazó mondatok eseményszerkezete eltér egymástól. A különbségtétel formális kezelése érdekében az igei eseménypredikátumokat a szokásosan ún. merev jelölőknek tekintett tulajdonnevekkel, illetve a természeti fajtajelölő kifejezésekkel állítom párhuzamba. A hasonlóság alapja, hogy az ilyen kifejezések terjedelme rögzített, nem változik világonként. Ennek az újításnak a bevezetésével érthetővé válik, hogy miért interpretálhatunk többféleképpen egyes kontrafaktuális állításokat.

Másrészt kitérek arra is, milyen következményekkel jár az elmélet elfogadása a magyar igeik morfoszintaxisának elemzésére nézve. A *-nA* toldalék szerepét vizsgálva arra a következtetésre jutok, hogy e morféma nem módot fejez ki, hanem speciális modális jelentésekkel rendelkezik. Ezért Bartos (2003) elemzését felhasználva a funkcionális projekciók hierarchiájában található M (mód) kategóriát Mod (modális) kategóriaként interpretálok.

* A dolgozat megírásához nyújtott segítségükért ezúton szeretnék köszönetet mondani Bartos Hubának, Kálmán Lászlónak, valamint anonim lektoromnak.

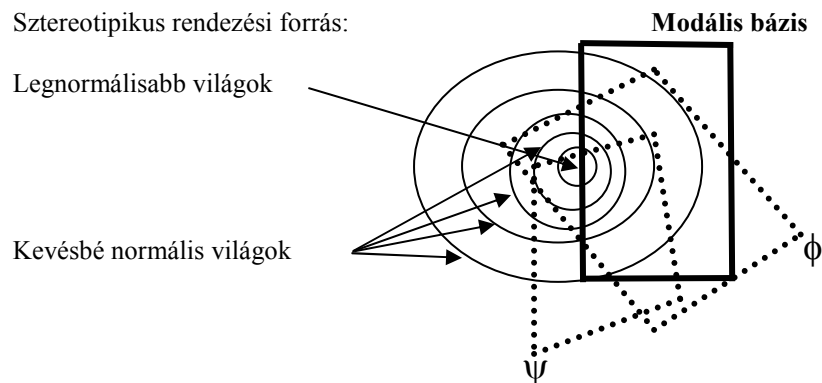
2. Modalitás, idő és lehetséges világok

Mindenekelőtt Kratzer (1981, 1991) nyomán röviden összefoglalom a modalitás sztenderd értelmezését. Az angol modális segédigék közül a *must* pl. deontikus és episztemikus szükségszerűséget is kifejezhet. Az, hogy éppen melyikről van szó, adott kontextusban az úgynevezett beszédháttertől függ, ami pl. az episztemikus értelmezés esetén azoknak az állításoknak a halmaza, amelyeket a beszélő ismer. Ez a beszédhátter a modális bázis, ami a lehetséges világok halmazának egy részhalmaza: az aktuális világból episztemikusan elérhető világok alkotják, vagyis azok, amelyekben az aktuális világban általunk ismert állítások igazak.

Kratzer ezenkívül a modális bázis világain definiál egy rendezési relációt is egy másik beszédhátter alapján, amely a modalitások fokozatainak megkülönböztetéséhez szükséges. Ez a beszédhátter az úgynevezett rendezési forrás, melynek alapján a modális bázis világai az aktuális világhoz való hasonlóságuk szerint sorrendbe állíthatók. Az angol *must* segédige jelentését – Kratzer definíciójának egy némileg leegyszerűsített változata alapján – (1) adja meg:

(1) $MUST(\varphi)$ akkor és csak akkor igaz a w aktuális világban az M modális bázishoz és az O rendezési forráshoz viszonyítva, ha φ az O alapján w -hez legközelebb lévő M -beli világok mindegyikében igaz.

A lehetséges világok szemantikájában a proposíciókat azoknak a világnak a halmazával szokták jellemezni, amelyekben igazak. Az alábbi ábrán látható szituációban egy sztereotipikus, vagyis az események normális menetén alapuló rendezési forrás mellett $MUST(\varphi)$ igaz, $MUST(\psi)$ viszont hamis, mivel φ -vel szemben ψ nem igaz a modális bázisba tartozó legnormálisabb világok mindegyikében.

Az utóbbi évtizedekben a Davidson kezdeményezte eseményszemantikai megközelítésmód képviselői az igei jelentéseket eseményváltozókkal bővített predikatív szerkezetekkel reprezentálják, s ez a fejlemény a modalitástípusok elemzésére is hatással volt. Condoravdi (2001) az angol modális segédigéket eseményszemantikai keretben elemzi, így az időpontokra alkalmazott kvantifikáció révén lehetővé válik az igeidő hozzájárulásának figyelembevétele is. A modális segédigék temporális értelmezését az angolban a velük kombinálódó jelentés-összetevők, például a perfektum (a *have* segédige szemantikai értéke, PERF) hozzájárulása határozza meg.

Condoravdi a modalitásfajták közül az episztemikus és az ún. metafizikai típusokkal foglalkozik. Az episztemikus típusú modalitás a már említett módon a beszélő ismereteihez viszonyított, a metafizikai viszont arra vonatkozik, hogy a világ milyen lehet vagy lehetett volna egy adott időpont után.

A két típus közti eltéréseket korábban Mondadori is vizsgálta (Mondadori 1978). Megfigyelése szerint pl. metafizikai értelemben az angol *might have* nem a *might* múlt ideje, hanem azt fejezi ki, hogy egy esemény egy adott múltbeli időpont jövőjében játszódik le. Condoravdi a morfológiailag összetett modalitásokat, mint pl. a *might have*, a *must have* és a *would have* dekompozíciós módszerrel elemzi, szerinte temporális jellegük a MOD és a PERF jelentéselemek interakciójából ered, szemben azokkal az elméletekkel (pl. Enc 1996), amelyek elemzetlen egységként kezelik és a Prior-féle időlogikai keretben értelmezik őket. Az episztemikus lehetőség vagy szükségyszerűség mindig a jelenre vonatkozik: a *might* esetében a (2)-(3) mondatok időhatározói azt adják meg, hogy mikor betegedik meg János vagy mikor

beteg, nem pedig azt, hogy a lehetőség mikor áll fenn. Azt, hogy a hatókörükben lévő mondatgyököket a jelenben vagy a jövőben kell-e kiértékelni, a predikátum aspektuális típusa határozza meg. A jövőbeli kiértékelés az állapotoknál választható, az eseményeknél kötelező.

(2) He might get sick/(??now)/ tomorrow/* yesterday.

(eredmény/teljesítmény)

‘Lehet, hogy megbetegszik (??most) holnap /*tegnap.’

(3) He might be sick now/tomorrow/* yesterday. (állapot)

‘Lehet, hogy beteg most/holnap/*tegnap.’

A modális kifejezéseket kétféle szempont alapján lehet osztályozni. Temporális perspektívájuk attól függ, hogy a lehetőség vagy szükségszerűség a jelenben vagy a múltban áll-e fenn. Temporális orientációjukat viszont az határozza meg, hogy a hatókörükbe tartozó mondatgyököket a perspektívához képest a múltban vagy a jövőben értékeljük-e ki. Ez utóbbit a segédigék maguk módosítják, úgy, hogy kibővítik a kiértékelés idejét. A lehetőségeket az alábbi táblázat mutatja be.

	Jövőre vonatkozó orientáció	Múltra vonatkozó orientáció
Jelenbeli perspektíva	might	might have (episztemikus)
Múltbeli perspektíva	might have (kontrafaktuális)	-----

A *He might have won the race* mondatnak két olvasata van, attól függően, hogy a benne szereplő modalitást episztemikus vagy metafizikai értelemben interpretáljuk. Az egyik, az episztemikus olvasat (4a) szerint lehetséges, hogy olyan világban vagyunk, amelynek múltja tartalmazza a nyeresi eseményt. Vagyis a jelenben már eldőlt, hogy a kérdéses személy nyert-e, csak hogy a beszélő ezt nem tudja, számára ezért ez episztemikus értelemben még nyitott kérdés. Ezért válik a mondat elfogadhatatlanná, ha a mondathoz hozzáfűzzük az esemény bekövetkezésének explicit tagadását:

(4a) He might have (already) won the race (*but he didn't).

(Episztemikus olvasat)

‘Lehet, hogy (már) megnyerte a versenyt (*de nem nyerte meg.)’

A mondat másik, kontrafaktuális olvasata (4b) metafizikai modalitást fejez ki: ennek értelmében olyan világban vagyunk, amelynek a múltja tartalmazza a nyeresi esemény lehetőségét. Vagyis a múlt egy pontján az események menete alakulhatott volna másképpen is: akkor még nem dőlt el, hogy mi fog történni, de a jelenben a beszélő már tudja, mi történt, ezért a kiegészítés nem okoz anomáliát:

(4b) At that point he might (still) have won the race (but he didn't.)
 ‘Azon a ponton (még mindig) megnyerhette volna a versenyt (de nem nyerte meg.)’

A jelenbeli perspektívából nézve a múltban, illetve a jelenben játszódó események/állapotok bekövetkezése tehát mindig eldöntött, ezért a róluk szóló mondatok, mint pl. (4a) csak episztemikus értelmezést kaphatnak. A (múltbeli/ jelenbeli perspektívából nézve) jövőre vonatkozó orientáció esetében viszont a perspektívából tekintve nem eldöntött a bekövetkezésük, így az ilyen mondatok (pl. 4b) metafizikai modális tartalmat is kifejezhetnek.

A formális elemzéshez Condoravdi bevezeti az AT relációt (5), ami az eventualitástulajdonságok instanciáinak időbeli elhelyezéséhez szükséges.

$$(5) AT(t, w, P) = \left. \begin{array}{l} \exists e[P(w)(e) \wedge \tau(e, w) \subseteq t] \text{ ha } P \text{ eredmény-/teljesítménypredikátum} \\ \exists e[P(w)(e) \wedge \tau(e, w) o t] \quad \text{ha } P \text{ állapotpredikátum} \\ P(w)(t) \quad \quad \quad \text{ha } P \text{ időtulajdonság} \end{array} \right\}$$

Az események (vagyis az eredmény-, illetve a teljesítményigéknek megfelelő eventualitástípusok) futamideje, amelyet a τ függvény ad meg, beleesik a referenciaidőbe (t), míg az állapotok ideje átfedi a referenciaidőt. Végső soron ennek tulajdonítható a (2) és a (3) mondatok eltérő interpretációja: az események legkorábban a referenciaidő-intervallum kezdetével kezdődhetnek, ezért kötelezően a jövőben kell kiértékelni a nekik megfelelő mondatgyököt.

A (6) formula a jelen idő, a (7) a *have* (PERF), a (8) pedig a *might* segédige jelentését adja meg. A jelen idő a tulajdonságok instanciáinak idejét

a (rövid intervallumnak tekintett) beszédidővel (*now*, 'most') azonosítja, a PERF eventualitás- vagy időtulajdonságokhoz rendel időtulajdonságokat és a kiértékelésük idejét a referenciaidő elé helyezi. Ha a PERF közvetlenül a PRES hatókörében van, akkor a releváns referenciaintervallum a jelen. Ha viszont közvetlenül modális elem hatókörében áll, akkor a referenciaintervallum a modális kifejezéstől függ.

(6) PRES: $\lambda P \lambda w [AT(now, w, P)]$

(7) PERF: $\lambda P \lambda w \lambda t \exists t' [t' < t \wedge AT(t', w, P)]$

(8) MIGHT_{MB} : $\lambda P \lambda w \lambda t \exists w' [w' \in MB(w, t) \wedge AT([t, _], w', P)]$

[t, $_$] egy olyan intervallum, amelynek kezdő részintervalluma t, és az idő végéig (∞) terjed.

MB a kontextuálisan adott modalitástípusnak megfelelő modális bázist a referenciaidőre vonatkoztatva megadó reláció.

A (8)-as formula szerint tehát a *might* segédige – amellet, hogy bevezeti a modális bázis lehetséges világait – a Prior-féle időlogikán alapuló elméletekkel ellentétben nem eltolja, hanem kibővíti a jövő irányába a referenciaidőt, amelyen belül az adott tulajdonság instanciája található. (10)-tól (13)-ig a *He might have won*. mondat episztemikus olvasatának levezetését láthatjuk.

(9) *He might have won*.

'Lehet, hogy győzött.'

(10) He win: $\lambda w \lambda e [he\ win](w)(e)$

(11) PERF(he win): $\lambda w \lambda t \exists t' [t' < t \wedge \exists e [[he\ win](w)(e) \wedge \tau(e, w) \subseteq t']]$

(12) MIGHT_{MB} (PERF((he win))):

$\lambda w \lambda t \exists w' [w' \in MB(w, t) \wedge \exists t' [t' < [t, _] \wedge \exists e [[he\ win](w')(e) \wedge \tau(e, w') \subseteq t']]]$

(13) PRES (MIGHT_{MB}(PERF((he win))):

$\lambda w \exists w' [w' \in MB(w, now) \wedge \exists t' [t' < [now, _] \wedge \exists e [[he\ win](w')(e) \wedge \tau(e, w') \subseteq t']]]$

Az episztemikus olvasat esetében tehát a modális operátor hatókörébe kerül a PERF jelentéselem, s a jelenidő-operátor alkalmazásának eredményeként a (13)-as formula alapján a mondatgyököt a beszédidő múltjában, az aktuális világ egy episztemikus alternatívájában értékeljük ki (a w világváltozó a levezetés utolsó lépéseként egzisztenciálisan kötötté válik és azonosítjuk

az aktuális világgal.) A jelenben már eldöntött ugyan, hogy győzött-e az illető vagy sem, de aki a (9)-es mondattal őszinte megnyilatkozást tesz, az nem ismeri a verseny végeredményét, ezért episztemikus alternatívái között egyaránt szerepelnek olyan világok, amelyekben a kérdéses személy győzött, és olyanok is, amelyekben nem, vagyis jelenbeli ismereteivel mindkét alternatíva összefér. A (15)-ös jelentésszerkezet a kontrafaktuális olvasatnak felel meg.

(14) *He might have won.*
 ‘Győzhetett volna.’

(15) PRES (PERF(MIGHT_{MB}(he win))):

$$\lambda w \exists w' \exists t' [t' < \text{now} \wedge w' \in \text{MB}(w, t') \wedge \exists e [[\text{he win}](w') (e) \wedge \tau(e, w') \subseteq [t', _]]]$$

A metafizikai modalitás speciális típusa, a kontrafaktuális modalitás esetében a PERF jelentéselem hatóköre nagyobb a modális operátorénál, ezért a mondatgyök kiértékelését a PRES-sel bevezetett beszédidő múltjának jövőjében értékeljük ki: a MIGHT ebben az esetben a referenciaidőt egy olyan időpont jövőjének irányába bővítette ki, amely PERF és PRES együttes hatásának eredményeként megelőzi a beszédidőt. Ebből adódik, hogy a kontrafaktuális olvasatban az esemény lejátszódási ideje nem feltétlenül esik a múltba: a (16)-(17) mondatok közti kontraszt ezt jelzi (a *might*-tal szemben a *must* nem kaphat kontrafaktuális értelmezést).

(16) He might have been available yesterday/next month.
 ‘Elérhető lehetett volna tegnap/a jövő hónapban.’

(17) He must have been available yesterday/*next month.
 ‘Bizonyára elérhető volt tegnap/*a jövő hónapban.’

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy Condoravdi szerint a kétféle modális olvasat a MOD és a PERF operátorok hatóköri viszonyainak felcserélődésén alapul:

(18) MODAL > PERF: jelenbeli perspektíva, múltra vonatkozó orientáció (episztemikus olv.)
PERF >MODAL: múltbeli perspektíva, jövőre vonatkozó orientáció (kontrafaktuális olv.)

3. Eseménypredikátumok és határozók

3.1. A kontrafaktuálisok két típusa

Ezek után bemutatom, hogyan terjeszthető ki Condoravdi elmélete a határozókra vonatkozó modalitások értelmezésére, abból kiindulva, hogy a mód- és időhatározókat tartalmazó mondatokban szereplő, metafizikai lehetőséget kifejező modális kifejezések kétfajta olvasatot tesznek lehetővé. Az egyik szerint lehetséges volt, hogy a mondattal kifejezett esemény, amely egyáltalán nem történt meg, a határozóval megadott módon, helyen vagy időben történjen meg.

A másik értelmezés szerint esély volt arra, hogy a kérdéses esemény, amely bekövetkezett, ne a tényleges megtörténésének körülményei, hanem a határozóval megjelölt körülmények (mód, idő) szerint játszódjon le.

Ez a különbség egyes mód- és időhatározókkal kiegészített múlt idejű modális állítások (19-20) példáján keresztül szemléltethető a legjobban:

(19) John might have answered rudely (though he answered politely).
'Lehet, hogy János gorombán válaszolt (*bár udvariasan válaszolt).'
(episztemikus)
'János válaszolhatott volna gorombán (bár udvariasan válaszolt).'
(metafizikai)

(20) John might have left five hours ago (but he left five minutes ago).
'Lehet, hogy János öt órával ezelőtt ment el (* de öt perce ment el).'
(episztemikus)
'János elmehetett volna öt órával ezelőtt (de öt perce ment el).'
(metafizikai)

(19) és (20) a kiegészítések nélkül többértelműek: egy episztemikus és kétféle metafizikai kontrafaktuális olvasatuk van (KF1 és KF2).

KF1 szerint interpretálva (19) azt jelenti, hogy János egyáltalán nem válaszolt, de fennállt a lehetősége annak, hogy nyersen válaszoljon. A KF1 típusú kontrafaktuálisok jelentésrepresentációjába nem tartozik bele az, hogy az esemény ténylegesen nem történt meg (l. pl. (15)). Condoravdi szerint

ilyenkor a hallgató egy pragmatikai implikaturát von le: a beszélő nyilván azért használt múlt idejű mondatot, mert az esemény megtörténését a jelenben már nem lehetne igazolni a beszédhátér világában (mivel az ehhez szükséges alternatívák már nincsenek benne jelen), tehát a múltbeli lehetőség nem aktualizálódott.

A KF2 értelmezésben viszont (19) azt jelenti, hogy János válaszolt valamilyen módon, ami nem volt goromba (pl. udvariasan: a zárójelben lévő folytatás ebben az interpretációban fogadható csak el), de válaszolhatott volna gorombán is. A zárójeles kiegészítéssel a két olvasat közül csak KF2 marad meg, vagyis (19)-nek van egy olyan metafizikai értelmezése (az előbb említett KF1), amelyben a folytatás elfogadhatatlan.

- (21) *John might have answered rudely (*though he answered politely).*
'János válaszolhatott volna gorombán (*bár udvariasan válaszolt).'

(KF1, metafizikai)

KF2 megértéséhez nem elég annyit tudnunk, hogy egy lehetséges esemény hogyan vagy mikor játszódott le, mivel így interpretálva a mondat arról szól, hogy egy ténylegesen megtörtént esemény lejátszódásának körülményei alakulhattak volna másképpen is. A KF2 szerinti értelmezésben az esemény tényleges megtörténe beletartozik a mondat jelentésébe, (vagyis nem pragmatikai következtetés alapján jutunk el hozzá), s a modális operátor nem az esemény bekövetkezésére, hanem a módosítóra vonatkozik: a mondat azt állítja, hogy 'Volt egy olyan esemény az aktuális világban, amely másképp is történhetett volna.' A kontrafaktuális összehasonlítások csak a KF2 értelmezést teszik lehetővé: mindig következik belőlük az esemény tényleges megtörténe.

- (22) *John might have arrived home earlier (than he actually did).*
'János hazaérhetett volna korábban (mint ahogy ténylegesen hazaért).'

Kérdés tehát, hogyan magyarázható a modális kifejezések kétféle szerepe közti különbség. Ezen a ponton szeretnék Jaegwon Kimre utalni (Kim 1976), aki arra a (némileg óvatosan levont) konklúzióra jut, hogy az események szereplői és az esemény természete lényegi alkotórészek, ezzel szemben a lejátszódásuk ideje, helye stb. valószínűleg nem azok. Ha Péter délután öt órakor indul el sétálni, értelmes az a kijelentés, hogy indulhatott volna 10 perccel korábban vagy később is, vagy hogy helyette otthon is maradhatott

volna. Az viszont már értelmetlen, hogy azt a konkrét sétát, amit ő tett meg, János is megtehetne volna helyette. Az eseményeket (néhány kivételtől eltekintve) nem tulajdonnevekkel, hanem mutató névmások felhasználásával vagy egyéb módon alkotott határozott leírásokkal nevezhetjük meg. Általánosan elfogadott, hogy ugyanaz az esemény több lehetséges világban is jelen lehet: Condoravdi például erre építi a lehetséges világok között értelmezett történeti alternatívareláció definícióját.¹ Úgy gondolom, az is elfogadható, hogy bizonyos határok között egy esemény néhány jellemzője – pl. lejátszódásának ideje, módja, vagy helye – más is lehetett volna. A (23-24-25) mondatok példák arra a különbségre, ami a ‘valami helyett valami mást csinálni’ illetve a ‘valamit másképpen csinálni’ ellentétéként fogalmazható meg általánosan.

(23) *János ezt a sétát kezdhette volna 10 perccel korábban.*

(24) *János helyett Péter is sétálhatott volna.*

(25) **Jánosnak ezt a sétáját Péter is megtehetne volna helyette.*

Ezt a különbséget jelzik a (26) és a (27) mondatok is:

(26) *János tévészés helyett olvashatta volna a könyvet.*

(27) *János figyelmesebben/gyorsabban/már három héttel korábban olvashatta volna a könyvet.*

3.2. *Merev jelölők és határozók*

Tekintettel az igék jelentésébe tartozó eseménypredikátumok és a határozók közti előbb bemutatott különbségre, azt javaslom, hogy terjesszük ki a merev jelölő fogalmát (Kripke 1972) az eseményleíró (igei) predikátumokra is. Kripke (1972) és Putnam (1975) amellet érveltek, hogy a tulajdonnevek és a természeti fajtákat jelölő predikátumok (mint a víz, arany, tigris) ún. merev jelölők (rigid designators, RGD), ami a lehetséges világok szemantikájában azt jelenti, hogy minden világban ugyanazt a fajtát jelölik. A terjedelmükbe tartozó példányok halmaza ugyan változhat, de az nem fordulhat elő, hogy ugyanaz a dolog az egyik világban az egyik, a másikban egy másik predikátum terjedelmébe tartozik.

¹ w az e esemény vonatkozásában történeti alternatívája w'-nek, ha e szerepel w és w' univerzumában is.

Feltételezésem szerint az eseményleíró (vagyis az igéknek megfelelő) predikátumok szintén merev jelölők, a mód- és időhatározók viszont nem azok. Ez azt jelenti, hogy az individuumokhoz hasonlóan az eseményeknek is vannak szükségszerű (*esszenciális*) és esetleges (*akcidentális*) tulajdonságaik. A tárgyak körében az akcidentális tulajdonság fogalmát az alábbiak szerint értelmezhetjük (Forbes 1997: 515-516):

(28) A P tulajdonság akcidentális tulajdonsága x-nek, hha i) x ténylegesen rendelkezik P-vel, de ii) a dolgok alakulhattak volna olyan módon is, amelyek megfelelően x létezik, de nem rendelkezik P-vel.

Ennek alapján az esszenciális tulajdonság fogalmát így definiálhatjuk:

(29) P esszenciális tulajdonsága x-nek, hha x ténylegesen rendelkezik P-vel, de P nem akcidentális tulajdonsága x-nek.

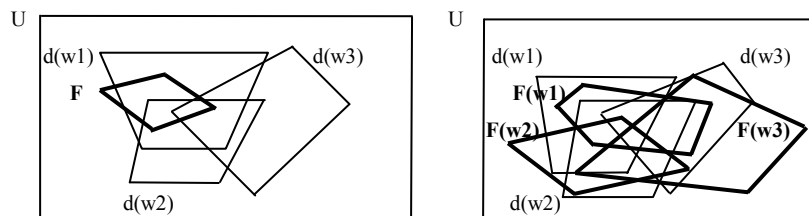
Egy kutyának a kutya volta pl. esszenciális tulajdonsága (nem vesztheti el anélkül, hogy megszűnne létezni), a hosszúfűlőség ellenben akcidentális tulajdonsága (alakulhattak volna a dolgok úgy is, hogy pl. kölyökkorában levágják a fülét.)

A (28)-(29) definíciókat alkalmasnak tartom arra, hogy az eseményekre is kiterjesszük őket. A tárgyakkal szemben az események időbeli létezésük során nem veszíthetik el akcidentális tulajdonságaikat, ez csak más lehetséges világokban fordulhat elő velük. Ha János lassan futott, akkor a futása lassú volt, és a gyors futásra ebben az esetben csupán egy kontrafaktuális lehetőségként gondolhatunk. (Ha egyre gyorsabban futott, vagy kezdetben lassan, aztán hirtelen gyors tempóra váltott, akkor minősítés nélkül nem lesz igaz az, hogy gyorsan futott.)

A Kripke-féle lehetségesvilág-szemantikában különbséget tesznek a tárgyalási univerzum (U) és az egyes világok kvantifikációs tartományai (d(w)) között: ez utóbbiak U részhalmazai. A merev jelölők abszolút terjedelmét U-hoz viszonyítva kell megadni, s így abszolút extenziójuk nem minden eleme fog beletartozni egy adott világ kvantifikációs tartományába. Egy konkrét w világban egy mereven jelölő esemény- vagy individuumpredikátum w-beli terjedelmét úgy értelmezzük, mint abszolút terjedelmének d(w)-be eső részét. A nem merev jelölőknek tekintett határozókat viszont csak az

egyres világok résztartományaihoz képest interpretáljuk, vagyis ezeknek csak relatív terjedelmük lesz.

A mereven jelölő kifejezések intenziói Putnam (1975) és Kripke (1972) nyomán konstans függvényeknek tekinthetők, amelyek minden lehetséges világban ugyanazt a természeti fajtát vagy természetes típust denotálják. A természeti fajták absztrakt létezők, a példányaik halmaza azonban világoként változhat, de ez egyedül abból adódik, hogy a nekik megfelelő predikátumok terjedelmébe tartozó egyes példányok kívül eshetnek az adott világ kvantifikációs tartományán. Ruzsa (1984: 311) alapján egy egyszerű esetben az alábbiak szerint adhatjuk meg a mereven és a nem mereven jelölő egyargumentumú predikátumok (F) terjedelmét:

Ahhoz, hogy a merev/nem merev jelölők között az eseménypredikátumok körében is különbséget tegyünk, nem kell feltétlenül elfogadnunk Putnam metafizikai feltevéseit a természetes fajtákkal kapcsolatban: a megkülönböztetés szemantikailag releváns tartalma ugyanis az elsőrendű logikában egyszerűen kifejezhető ontológiai elkötelezettség nélkül is. Ha a *fut* ige jelentésébe tartozó Futás eseménypredikátumot mereven jelölőnek tekintjük, szintén Ruzsa (1984) nyomán megfogalmazhatjuk az alábbi kikötést:

$$(30) \quad \forall e [\Diamond \text{Futás}(e) \rightarrow \Box \text{Futás}(e)]$$

(30a) azt fejezi ki, hogy a Futás predikátum a mereven jelölő eseménypredikátumok halmazába tartozik:

$$(30a) \quad \text{Futás} \in \text{ESEMÉNY-PRED}_{\text{RGD}}$$

Ezzel szemben a *gyorsan* határozónak megfelelő Gyorsan predikátum nem mereven jelölő:

$$(31) \forall e [\diamond \text{Gyorsan}(e) \rightarrow \diamond \neg \text{Gyorsan}(e)]$$

$$(31a) \text{Gyorsan} \in \text{MÓD-HATNON-RGD} \subseteq \text{ESEMÉNY-PREDNON-RGD}$$

A KF1 és a KF2 olvasatok formális levezetéséhez a modális segédigékhez kétféle interpretációt kell rendelnünk. A *John might have run on Monday*. (János futhatott volna hétfőn) mondat KF1 interpretációját a MIGHT eredeti definíciójával (8) kapjuk:

$$(32) \text{John_run}: \lambda w \lambda e [\text{John run}] (w) (e) \quad (\text{ESEMÉNY-PREDRGD})$$

$$(33) \text{on_Monday}: \lambda P \lambda w \lambda t [\text{AT} (t \cap \text{Monday}, w, P)] \quad (\text{IDŐ-HATNON-RGD})$$

$$(34) \text{John_run_on_Monday}: \lambda w \lambda t \exists e [[\text{John run}] (w) (e) \wedge \tau(e, w) \subseteq t \cap \text{Monday}] \quad (\text{IDŐ-TULNON-RGD})$$

$$(35) \text{might_John_run_on_Monday}: \lambda w \lambda t \exists w' [w' \in \text{MB}(w, t) \wedge \exists e [[\text{John run}] (w') (e) \wedge \tau(e, w) \subseteq [t, _) \cap \text{Monday}]]] \quad (\text{IDŐ-TULNON-RGD})$$

$$(36) = \text{PERF}(35)) \text{have_might_John_run_on_Monday}: \lambda w \lambda t \exists w' \exists t' [t' < t \wedge w' \in \text{MB}(w, t') \wedge \exists e [[\text{John run}] (w') (e) \wedge \tau(e, w') \subseteq [t', _) \cap \text{Monday}]]] \quad (\text{IDŐ-TULNON-RGD})$$

$$(37 = \text{PRES}(36)): \lambda w \exists w' \exists t' [t' < \text{now} \wedge w' \in \text{MB}(w, t') \wedge \exists e [[\text{John run}] (w') (e) \wedge \tau(e, w') \subseteq [t', _) \cap \text{Monday}]]]$$

A KF2 olvasat előállításához (vagyis amely az esemény tényleges megtörténéséről szól) szükségünk lesz az alábbi ekvivalenciára, amely a P eseménypredikátum merev jelölő voltából adódik:

$$(38) \forall P \forall e [e \in d(w) \wedge e \in d(w') \rightarrow (P(w)(e) \leftrightarrow P(w')(e))] \text{ ha } P \text{ mereven jelölő eseménypredikátum}$$

A KF2 szerint interpretált mondatokban előforduló *might* módosított jelentésének MIGHT2-t (41) javasolom².

(39) John_run: $\lambda w \lambda e$ [John run] (w) (e)

(40) John_run_on_Monday: $\lambda w \lambda t \exists e$ [[John run] (w) (e) $\wedge \tau(e, w) \subseteq t \cap$
Monday]
(TIME-PNON-RGD)

(41) MIGHT2MB: $\lambda P \lambda w \lambda t \exists w' [w' \in MB(w, t) \wedge AT([t, _], w', P) \wedge e \in$
 $d(w) \wedge \neg AT([t, _], w, P)]$

(42 = MIGHT2MB (40); (38 felhasználásával)):

might_John_run_on_Monday:

$\lambda w \lambda t \exists e \exists w' [w' \in MB(w, t) \wedge [[\text{John run}] (w') (e) \wedge \tau(e, w') \subseteq [t, _] \cap$
Monday $\wedge [\text{John run}] (w) (e) \wedge \neg \exists e [[\text{John run}] (w) (e) \wedge \tau(e, w) \subseteq [t, _]$
 $\cap \text{Monday}]]]$

(43 = PERF (42)): have_might_John_run_on_Monday: $\lambda w \lambda t \exists e$
 $\exists w' \exists t' [t' < t \wedge w' \in MB(w, t') \wedge [\text{John run}] (w') (e) \wedge \tau(e, w') \subseteq$
 $[t', _] \cap \text{Monday} \wedge [\text{John run}] (w) (e) \wedge \forall e \neg [[\text{John run}] (w) (e) \wedge \tau(e,$
 $w) \subseteq [t', _] \cap \text{Monday}]]]$

(44 = PRES 43): $\lambda w \exists e \exists w' \exists t' [t' < \text{now} \wedge w' \in MB(w, t') \wedge [\text{John}$
run] (w') (e) $\wedge \tau(e, w') \subseteq [t', _] \cap \text{Monday} \wedge [\text{John run}] (w) (e) \wedge \forall e$
 $[[\text{John run}] (w) (e) \rightarrow \neg \tau(e, w) \subseteq [t', _] \cap \text{Monday}]]]$

Vagyis: (44) szerint létezik egy e esemény ($e \in U$), János futása, amely egy w' lehetséges világban (a kontextuálisan adott) hétfői napon játszódik le (az AT relációból adódik, hogy $e \in d(w')$), továbbá János az aktuális világban is fut ($e \in d(w)$: (41)), és az aktuális világban minden futására igaz, hogy futamideje nem része (a kontextuálisan adott) hétfői napnak. Így megkaptuk KF2 igazságfeltételét, amely kifejezi, hogy János futott, de egy másik időintervallumban is futhatott volna.

² A módhatározókra egy lényegében hasonló megoldást lehetne találni.

MIGHT és a (41)-es formulával kifejezett MIGHT2 között a lényeges különbség az, hogy MIGHT (Condoravdi elmélete szerint) a mondatgyököt egy (az aktuális világtól nem feltétlenül különböző) lehetséges világban értékeli ki, MIGHT2 viszont azt fejezi ki, hogy egy, az aktuálistól különböző világban az esemény lejátszódása az időhatározóval megadott intervallumba (a hétfői napra) esik, míg ez az esemény az aktuális világban ténylegesen lejátszódik, csak éppen az időhatározóval megadott referenciaidőn kívül. Fontos, hogy MIGHT2-vel csak azért kaphatjuk ezt az eredményt, mert az igei eseménypredikátumok mereven, az időhatározói módosítók viszont nem mereven jelölnek. Ha utóbbiak merev jelölők lennének, akkor az eseménynek az aktuális világban is az időhatározóval megadott időtartamban kellene lejátszódnia.

Az eddigieket összefoglalva: a modális segédigék múlt idejű kontrafaktuális mondatokban mereven jelölő eseménypredikátumokkal és nem mereven jelölő eseménymódosító határozókkal is interakcióba léphetnek. Ha merev eseménypredikátumokra vonatkoznak, levonható az a pragmatikai implikátúra, hogy az esemény nem játszódott le ténylegesen. Ha viszont határozókra vonatkoznak, a mondat azt állítja, hogy az esemény lejátszódott, és hogy lejátszódásának körülményei alakulhattak volna másképpen is.

További kérdés (amellyel ezúttal nem foglalkozom részletesen), hogy a kétféle kontrafaktuális olvasatot hogyan lehet értelmezni a határozókkal kiegészített jelen idejű modális állítások esetében. Ha a (45), figyelembe véve a (45a) és a (45b) kiegészítéseket, interpretálható KF1 és KF2 értelemben is, akkor a jelenségre még általánosabb magyarázatot lehetne keresni.

(45) *János jöhetne hétfőn.*

(45a) *János egyáltalán nem fog jönni, pedig jöhetne hétfőn.*

(45b) *János jöhetne hétfőn (is), de kedden fog jönni.*

4. Hatóköri viszonyok és a projekciók hierarchiája

Most áttérek arra a kérdésre, hogyan egyeztethető össze a hatóköri viszonyok megfordulása Cinquének a funkcionális projekciók univerzális hierarchiájáról szóló elméletével. Cinque (1999) egy összehasonlító elemzés eredményeként arra a következtetésre jut, hogy a határozószók szintaktikailag nem szabad határozók, hanem funkcionális projekciók fejkategóriáinak specifikálói, és sorrendjük megegyezik a fejek sorrendjével. A funkcionális projekciók sorrendje univerzálisan rögzített, minden nyelvben azonos.

A modális igék az adott modalitástípushoz társított funkcionális fejkategóriát töltik ki. Az episztemikus és deontikus modalitások közti különbség ezért azon múlik, hogy a modális ige milyen fejkategóriában van. Cinque hierarchiájában az episztemikus olvasatnak megfelelő kategória magasabban helyezkedik el a deontikus olvasat megfelelőjénél, az időjel pedig a kétfajta modalitás között található. Vagyis a sorrend (Cinque 1999: 80-81):

(46) MOD_{epistemic} > TENSE > MOD_{deontic}

A Condoravdi elmélete szerinti hatóköri sorrendmegfordulás (MOD > PERF, illetve PERF > MOD) azonban látszólag ellentmond a funkcionális projekciók univerzális hierarchiájának: hogyan kerülhet a kontrafaktuális (metafizikai) olvasatban a (nem deontikus) MOD a PERF (\approx TENSE) hatókörébe, éppúgy, mint a deontikus olvasatnál?

Stowell (2002) arra hívja fel a figyelmet, hogy a hatóköri sorrend megfordulása csak látszólag mond ellent a funkcionális projekciók univerzális hierarchiájának. Cinque ugyanis a deontikuson kívül kétféle modális projekciót, evidenciálisat és alethikusat különböztet meg, amelyek a Condoravdi-féle episztemikus és metafizikai modalitások megfelelői. Míg az evidenciális modalitás nem eshet az időjel hatókörébe, az alethikus modalitásnál előfordulhat, hogy az idő tág hatókört vesz fel.

Bartos (2003) rámutat arra, hogy a mód, az idő és a modalitás hatóköri viszonyai a magyarban látszólag ellentmondanak a generatív szintaxisban széleskörűen elfogadott alábbi három feltevésnek:

(A) A hatókör szintaktikai reprezentálási elve: A hatókört a szintaxisban a k-vezérlés reprezentálja: X az Y hatókörében van, hha Y k-vezérli X-et.

(B) A funkcionális projekciók invariáns (esetleg univerzális, l. Cinque 1999) hierarchiája: egy adott nyelven belül a funkcionális projekciós rétegek változatlanok.

(C) Tükörelv (Baker 1985): A morfológiai derivációk közvetlenül tükrözik a szintaktikai derivációkat és fordítva.

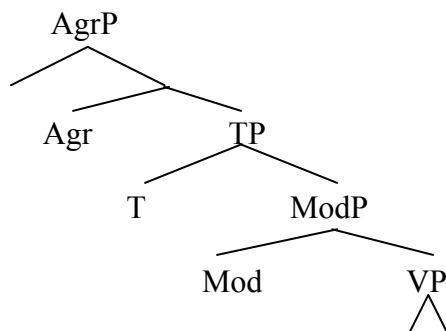
(A) , (B) és (C) együttes következménye, hogy az affixumok adott sorrendje mögött invariáns projekciós hierarchia áll, vagyis ilyen esetben kizárt a hatóköri többértelműség. A magyarban viszont – azonos morfémasorrend mellett – pl. a mód és az idő kétféle hatóköri viszonyban állhat egymással (Bartos 2003 példái):

- (47a) Az elítéltek csak az udvaron várhattak a látogatókra. (T > Mod)
(deontikus)
(47b) Ők talán a másik kapunál várhattak, ezért kerültük el egymást.
(Mod > T) (episztemikus)

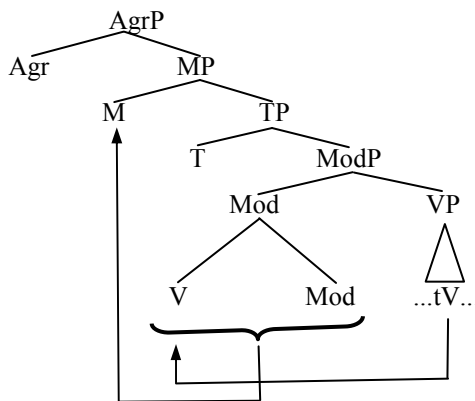
Bartos (2003) egy minimalista szintaxismodell keretében meggyőzően érvel amellett, hogy a kétféle hatóköri sorrendre nem adna magyarázatot egy Stowell-típusú megoldás, sőt Cinque kétféle (episztemikus, illetve deontikus) projekciója sem, ugyanis egyik se tudná megmagyarázni, hogy miért azonos a morféma sorrendje a kétféle hatóköri viszony esetén. Ha meg akarjuk őrizni a Tükörelv érvényességét, akkor Bartos (2000, 2003) szerint feltételezhetjük, hogy az alapsorrend a magyarban a deontikus olvasatnak megfelelő T > Mod. Az episztemikus sorrend, amelyben Mod k-vezérli T-t, úgy áll elő, hogy a TP projekciót összeolvasszuk (a Merge művelettel) egy üres M-mel: ez utóbbi a módot reprezentáló fejkategória, amelyet helyettesítő (proxy) kategóriának tekinthetünk. Ez egy puszta kategóriakeret (vagy templátum) amelynek nincsenek jegyei, és a T-vel szemben (amely soha nem lehet üres, hiszen a magyarban nincsenek időjel nélküli mondatok), alkalmas arra, hogy a Mod belemozogjon (ezzel az őt tartalmazó projekció ModP-vé válik). A Mod toldalék (a *-hat*) nem mozoghat el a V-től és a T-affixum között elfoglalt helyéről, mert a szigorú ciklikusság elve, illetve a zárójeltörlési konvenció miatt a korábbi ciklusban létrehozott {V, Mod} komplexum belső szerkezete elérhetetlenné vált a helyettesítő (proxy) kategória beillesztése előtt. Másképp fogalmazva, „a morfológia nem „lát bele” a már megépült szóalak belsejébe, így nem is szakíthat ki onnan semmit” (Bartos 2000: 724). A proxy-kategória beépítésének és a [V + Mod] komplexum felemelésének így nem lesznek morfológiai vagy fonológiai következményei. A morfológiai modul működését saját elvei korlátozzák, ezért csak a számára kijelölt kereteken belül követheti a szintaktikai derivációt: a Tükörelv ezzel a megszorítással érvényes. Így a két különböző szintaktikai szerkezet morfológiai megvalósulása azonos lesz: [V-Mod-T-Agr]szó (pl. *vár-hat-t-ak*). Az alábbi két

ágrajz (Bartos 2000: 724 alapján) vázlatosan szemlélteti a deontikus és az episztemikus olvasatnak megfelelő szerkezeteket:

Deontikus olvasat: T > Mod

Episztemikus olvasat: Mod > T, tV az igei nyom, MP a proxy-kategória jele:

Az utóbbi ágrajzon jelölt mozgató műveletek közül az igemozgatásra még az MP templátum beillesztése előtt kerül sor. Bartos (2003) az M (mód) templátum Mod általi kitöltését lehetővé tevő tényezők közt említi, hogy a

módot és a modalitást általában szorosan összetartozó fogalmaknak tekintik. Az alábbiakban megpróbálom bizonyítani, hogy valójában ennél többről van szó, ugyanis a *-nA* toldalék a magyarban maga is modalitástípusokat fejez ki.

Annak érdekében, hogy a magyarra alkalmazni tudjuk a modalitások Condoravdi-féle értelmezését, fel kell tennünk, hogy a magyar múlt idő a PERF-fel azonos értelmezést kap a modalizált mondatokban. Azt, hogy egyébként sem mindig kaphat deiktikus (a beszédidőhöz viszonyított) múlt idejű értelmezést, a (16)-(17) mondatok magyar megfelelői bizonyítják.

A magyar mondatokban a modalitás, az idő és a mód hatóköri viszonyainak vizsgálatakor először a feltételes mód *-nA* toldalékának szerepét próbálom meg tisztázni. Valószínűnek tartom, hogy a *-hAt* modális toldalék nélküli jelen- és múlt idejű igéken a *-nA* az angol *would* segédige megfelelőjeként szükségszerűséget fejez ki (Condoravdi (2001:) *would*-definíciója):

(48) $-nA_{MB}: \lambda P \lambda w \lambda t \forall w' [w' \in MB(w, t) \rightarrow AT([t,], w', P)]$
(P esemény- vagy időtulajdonság)

A feltételes mondatokban az ilyen igék szerepelhetnek a kondicionálisok elő- és utótagjában is, de a velük alkotott (tag)mondatok folytatást igényelnek:

(49) *Ha megnyerné a versenyt, (akkor...)*

(50) *Megnyerné a versenyt, (ha...)*

Kratzer (1981, 1990) szerint az angolban minden feltételes mondat implicit modális tartalmat hordoz. Szerintem a magyarban a kijelentő és a feltételes módú, *-hAt* toldalék nélküli igét tartalmazó kondicionálisok abban térnek el, hogy az utóbbiak expliciten jelzik ezt a modális tartalmat.

Múlt idejű mondatban (*megnyerte volna*) a feltételes mód ugyancsak (kontrafaktuális) szükségszerűséget fejez ki, a vele alkotott tagmondatok szintén kiegészítésre szorulnak. Felmerül viszont a kérdés, hogy mi a jelentése a feltételes mód morfémájának a már modalizált, pl. a *-hAt* toldalékos igék mellett, vagyis mit jelent pl. az (52) mondatban?

(51) *Megnyerheti a versenyt.*

(52) *Megnyerhetné a versenyt.*

Az (51)-(52) közti különbség arra enged következtetni, hogy jelen idejű mondatban, de jövőbeli referenciaidő esetén a *-hAt* mellett a feltételes mód a kijelentő módhoz képest a modalitás egy távolabbi, kevésbé valószínű fokozatát fejezi ki (*megnyerhetné ≈ esetleg megnyerheti...*): másképp fogalmazva: a modalitás és a feltételes mód együttesen az angol *might* jelentését közelíti meg, a feltételes mód morfémajának ezért ilyenkor nincsen önálló hatóköre. A fokozati különbségről ugyanis Kratzer (1981, 1991) nyomán feltételezhetjük, hogy az a modalitáshoz tartozó rendezési forrás tulajdonságaiból vezethető le.

Bartos (2000, 2003) szerint múlt időben csak az $M < T < \text{Mod}$ sorrend lehetséges ($M = \text{mód}$, $T = \text{időjel}$), amint azt Bartos (2000: 721.o. (111)) példája alapján a

(53) Megnyerhette volna a versenyt. (metafizikai, kontrafaktuális lehetőség)

esetében az

(53a) Az LENNE a helyzet [hogy VOLT [LEHETSÉGES megnyernie a versenyt]]

parafrázisban szereplő operátorok elrendezése mutatja.

Ezzel kapcsolatban az egyik problémát abban látom, hogy az ilyen típusú mondatok jelentésébe nem tartozhat bele, hogy az esemény nem játszódott le (mert ez Condoravdi szerint pragmatikai implikátúra), a parafrázisból viszont – ha a *-nA* morfémat az irreális mód képviselőjének tekintjük – ez következik. Másrészt (53) önmagában teljes megnyilatkozás, (53a) viszont hiányos, kiegészítést igényel.

A fő probléma (53a)-val azonban az, hogy Condoravdi elmélete szerint a *már nyerhetett* episztemikus értelmű szerkezethez hasonlóan, ahol a sorrend $\text{MOD} > \text{PERF}$ (és amely a magyarban a Bartos (2000, 2003)-ban bemutatott módon mozgatóval állítható elő) itt sem három, hanem mindössze két összetevőn múlik az interpretáció. A $\text{PERF} > \text{MOD}$ hatóköri sorrendű interpretációhoz tehát a *volna* nem tesz hozzá semmit, szemantikailag üres, szerepe mindössze az, hogy a modalitás és az idő hatóköri viszonyának megfordulását jelzi. A feltételezett hatóköri viszonyokat az (54)-(55)-(56) mondatok illusztrálják.

- (54) (Már) megnyerhette a versenyt (episztemikus): MOD (\approx -hAt) > PERF
 (55) Megnyerte volna a versenyt (...). (kontrafaktuális): PERF > MOD (\approx -nA)
 (56) Megnyerhette volna a versenyt. (kontrafaktuális): PERF > MOD (\approx -hAt)

Mindezek alapján a *-nA* todalékról elmondhatjuk, hogy valójában nem “módot”, hanem a modalitás különböző fajtáit fejezi ki, így nem képvisel külön szemantikai kategóriát: más modális todalék nélkül episztemikus (illetve metafizikai) szükségszerűséget fejez ki, egyes előfordulásaiban pedig (ahogy az Bartos 1999, 2000, 2003-ból kiderül, l. pl. Bartos 2000: 720) akarást vagy diszpozíciót kifejező, “volicionális” modalitásként értelmezhető:

- (57) *Vártunk volna.*:
 a) episztemikus/metafizikai (kontrafaktuális)
 b) szerettünk volna/hajlandóak voltunk várni (volicionális)

Modális todalékkal (*-hAt*) együtt előfordulva vagy a fennálló lehetőség szempontjából jelent fokozati különbséget, vagy pedig interpretálatlan elemként a PERF és a MOD hatóköri sorrendjének megfordulását jelzi.

Úgy gondolom, mindezzel sikerült még teljesebbé tenni a hatóköri sorrendkülönbség Bartos 1999, 2000, 2003-ban található magyarázatát. Szerintem nem egyszerűen arról van szó, hogy M (mód) és Mod szoros kapcsolatban állnak (ahogy azt Bartos feltételezi), hanem arról, hogy M a *-hAt* nélküli előfordulásaiban Mod különféle típusainak megvalósítója (így külön M-ként való jelölése legfeljebb morfológiai szempontból indokolt), ami indokoltabbá teszi Mod mozgását az M-et tartalmazó üres proxy-kategóriába.

5. Összefoglalás

Ebben a dolgozatban egyrészt azt próbáltam bemutatni, hogyan használható a modalitást kifejező mondatok értelmezésében egy ötlet, amelynek alapján az igei eseménypredikátumok a tulajdonnevek és a természeti fajtajelölő kifejezésekkel analóg módon merev jelölőknek, a határozói módosítók pedig nem mereven jelölő kifejezéseknek tekinthetők. Condoravdi elemzését továbbfejlesztve, az angol múlt idejű, modális segédigét tartalmazó mondatok kétféle kontrafaktuális értelmezését különböztettem meg, s a *might* segédige egy speciális kontrafaktuális értelmezését (MIGHT2) javasoltam az időhatározói módosítók kezelésére.

Dolgozatom 4. részében a modalitások Condoravdi-féle elemzését a mód, idő és modalitás hatóköri viszonyainak tisztázása érdekében a magyarra alkalmaztam. Bartos 1999, 2000, 2003 alapján a hatóköri sorrendből következő különféle interpretációkat a feltételes mód todalékának jelentését újraértelmezve igyekeztem világossá tenni. Megállapítottam, hogy a *-nA* todaléknak nincsen inherens mód-jelentése: a feltételes mód todalékát csak modális jelentésében lehet önálló szemantikai hatókörrel rendelkező morfémaként interpretálni, a *-hAt* modális todalékkal együtt előfordulva a vizsgált mondatokban nem rendelkezik saját önálló jelentéssel, így hatóköre sincsen

A továbbra is megoldásra váró kérdések közül befejezésül ezt emelném ki: lehet-e a magyarban a határozókat és feltételes módú igét tartalmazó, kontrafaktuális mondatokat (pl. *János jöhetett volna hétfőn.*) úgy értelmezni, hogy a bennük szereplő *-nA* todaléknak önálló modális jelentést tulajdonítunk?

HIVATKOZÁSOK

- Bartos Huba 1999: *Morfoszintaxis és interpretáció: A magyar inflexiós jelenségek szintaktikai háttere*, Ph.D. disszertáció, Budapest, ELTE
- Bartos Huba 2000: Az inflexiós jelenségek szintaktikai háttere, in: Kiefer Ferenc szerk.: *Strukturális magyar nyelvtan 3, Morfológia*, 653–763.
- Bartos Huba 2003: On-line morphology: The morphosyntax of Hungarian verbal inflection, in: Junghanns, U. – L. Szucsich eds.: *Syntactic Structures and Morphological Information*, de Gruyter, Berlin.
- Cinque, Guglielmo 1999: *Adverbs and Functional Heads*, Oxford University Press.
- Condoravdi, Cleo 2001: Temporal Interpretation of Modals, in: *Stanford Papers on Semantics, CSLI*, <http://citeseer.nj.nec.com/cleo01temporal.html>.
- Enc, Mürvet 1996: Tense and Modality, in: *The Handbook of Contemporary Semantic Theory*, Blackwell Publishers.
- Forbes, Graeme 1997: Essentialism, in: *A Companion to the Philosophy of Language*, Blackwell Publishers, 515–533.
- Kim, Jaegwon 1976: Events as property exemplifications, in: M. Brand and D. Walton, Reidel eds.: *Action Theory*, Dordrecht, 159–177.
- Kratzer, Angelika 1981: The notional category of modality, in: *Words, Worlds and Context*, Berlin, W. de Gruyter, 38–74.

- Kratzer, Angelika 1991: Modality, in: *Semantics: An International Handbook of Contemporary Research*, Berlin, W. de Gruyter, 639–650.
- Kripke, Saul 1972: Naming and Necessity, in: D. Davidson – G. Harman eds.: *Semantics of Natural Language*, Dordrecht, Reidel Publishing Company, 252–355.
- Mondadori, Fabrizio 1978: Remarks on Tense and Mood: The Perfect Future, in: Guenther, F. – Rohrer, C. eds.: *Studies in Formal Semantics*, Amsterdam, North-Holland, 223–248.
- Putnam, Hilary 1975: The meaning of 'meaning', in: *Mind, Language and Reality: Philosophical Papers*, Vol. 2. Cambridge, Cambridge University Press, 215–271.
- Ruzsa Imre 1984: *Klasszikus, modális és intenzionális logika*, Akadémiai Kiadó.
- Stowell, Tim 2002: Tense and Modals, UCLA,
www.linguistics.ucla.edu/people/stowell/Stowell-Tense&Modals.pdf.